

УДК 336.14:352(477)

DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2021.01.12>

Глущенко Юлія Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів, банківської
справи та страхування
Полтавської державної аграрної академії
ORCID 0000-0001-5530-0340
juliya.glushchenko@pdaa.edu.ua

БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА ТА ПРОБЛЕМИ НАПОВНЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Анотація

У статті досліджено теоретичні основи та проблемні аспекти функціонування місцевих бюджетів в умовах проведення бюджетної децентралізації в Україні. З'ясовано сутність та особливості методики визначення фінансової та бюджетної безпеки в процесі фінансового забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування та сформовано авторське трактування цих категорій. З'ясовано, що в процесі реформування бюджетної системи місцеві бюджети є фінансово залежними від державного бюджету, що підтверджується існуванням в їх доходах значної частки міжбюджетних трансфертів. Запропоновано напрями покращення міжбюджетних взаємовідносин і напрями стабілізації фінансової безпеки в цілому та бюджетної безпеки зокрема.

Метою статті є дослідження особливостей функціонування місцевих бюджетів України та рівня їх фінансової захищеності в умовах оцінки динаміки стану фінансової та бюджетної безпеки, розробка практичних рекомендацій щодо досягнення безпечності фінансового розвитку держави на шляху інтеграції до ЄС.

Наукова новизна полягає у дослідженні теоретико-методологічних основ формування місцевих бюджетів та фінансової безпеки держави. Проаналізовано динаміку розвитку місцевих бюджетів та зміни індикаторів бюджетної безпеки держави. За результатами дослідження запропоновано проведення дієвих заходів щодо удосконалення міжбюджетного регулювання та методики визначення стану фінансової і бюджетної безпеки України.

Висновки. Як свідчить міжнародний досвід, децентралізація управління має на меті ефективно виконання повноважень органів влади та збалансування якості надання суспільних послуг відповідно до потреб та уподобань громадян.

Проте незадовільний стан формування та розвитку місцевих бюджетів, навіть після здійснення фінансової децентралізації, позначається обмеженою часткою доходів, максималізацією трансфертних платежів, зростанням обсягу делегованих повноважень, незабезпечених дохідними джерелами, бюджетним дефіцитом, що свідчить про формальну фінансову їх самостійність.

Делегування повноважень на місцевий рівень є доцільним, проте потребує застосування дієвого механізму бюджетної децентралізації з урахуванням загальнонаціональних інтересів та забезпеченням оптимальних критеріїв індикаторів фінансової безпеки країни.

Проведений аналіз можливих загроз і відхилень основних індикаторів бюджетної безпеки від своїх порогових значень дає підстави стверджувати про необхідність проведення дієвих заходів щодо удосконалення міжбюджетного регулювання, зниження бюджетного дефіциту, здійснення жорсткого контролю за цільовим використанням бюджетних коштів, проведення систематичного фінансового моніторингу з метою детінізації доходів, модернізації податкового законодавства з метою уникнення фінансового колапсу в країні.

Існуючі ендогенні та екзогенні фактори, зокрема кібер-тероризм, сепаратизм, корупція, бюджетний дефіцит, недосконалість бюджетної та податкової політики, інфляція, зовнішній та внутрішній борг тощо потребують постійного аналізу й удосконалення стратегій розвитку економічної безпеки держави та територій зокрема.

Ключові слова: місцеві бюджети, місцеве самоврядування, міжбюджетні трансферти, територіальні громади, економічна безпека, фінансова безпека, бюджетна безпека.

Glushchenko Yuliya A.,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Associate Professor of Finance, Banking and Insurance
Poltava State Agrarian Academy
ORCID 0000-0001-5530-0340
juliya.glushchenko@pdaa.edu.ua

BUDGET SECURITY AND PROBLEMS OF FILLING LOCAL BUDGETS IN CONDITIONS OF DECENTRALIZATION OF GOVERNANCE IN UKRAINE

Abstract

The article examines the theoretical foundations and problematic aspects of the functioning of local budgets in terms of budget decentralization in Ukraine. The essence and features of the methodology for determining financial and budgetary security in the process of financial support of local governments and clarified the author's interpretation of these categories. It was found that in the process of reforming the budget system, local budgets are financially dependent on the state budget, which is confirmed by the existence of a significant share of intergovernmental transfers in their revenues. The directions of improvement of inter-budgetary relations and directions of stabilization of financial security in general, and budgetary security in particular are offered.

The purpose of the article is to study the peculiarities of local budgets of Ukraine and the level of their financial security in terms of assessing the dynamics of financial and budgetary security, and develop practical recommendations for achieving financial security of the state on the path to EU integration.

The scientific novelty lies in the study of theoretical and methodological foundations of local budgets and financial security of the state. The dynamics of local budget development and changes in state budget security indicators are analyzed. According to the results of the study, it is proposed to take effective measures to improve intergovernmental regulation and the system of determining the state of financial and budgetary security of Ukraine.

Conclusions. According to international experience, decentralization of management aims to effectively implement the powers of government and balance the quality of public services in accordance with the needs and preferences of citizens.

However, the unsatisfactory state of formation and development of local budgets even after financial decentralization is affected by a limited share of revenues, both regulatory and own, maximizing transfer payments, increasing the amount of delegated powers not provided by revenue sources, budget deficit, indicating their formal financial independence.

Delegating authority for the development of territories to the local level is appropriate, but requires the use of an effective mechanism of budget decentralization, taking into account national interests and ensuring optimal criteria for financial security indicators of the country. The analysis of possible threats and deviations of key indicators of budget security from their thresholds gives grounds to assert the need for effective measures to improve intergovernmental regulation, reduce budget deficits, exercise strict control over the targeted use of budget funds, conduct systematic financial monitoring to de-shadow enterprises and citizens, modernization of tax legislation in order to avoid financial collapse in the country. Thus, further study of the issue of financial security of territorial communities requires the development of its indicators, substantiation of their threshold values.

Existing endogenous and exogenous factors, including cyber-terrorism, separatism, corruption, budget deficit, fiscal and tax policy imperfections, inflation, external and domestic debt, etc. need constant analysis and improvement of economic security strategies of the state and territories.

Key words: local budgets, local self-government, inter-budget transfers, territorial communities, economic security, financial security, budget security.

Постановка проблеми. Глобалізація та демократизація суспільства актуалізує питання фінансового забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування. Перш за все, це пов'язано з формування їх фінансів, що акумулюються переважно в місцевих бюджетах. В рамках здійснення бюджетної децентралізації та об'єднання територіальних громад в Україні виникає потреба у вирішенні ряду проблемних питань функціонування бюджетних закладів, врегулювання їх майнових та фінансових аспектів, а також міжбюджетних взаємовідносин з огляду на дотримання загальнонаціональних інтересів та забезпечення фінансової безпеки територіальних утворень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемні питання формування місцевих бюджетів досліджувалися такими зарубіжними ученими, як Ш. Бланкарт (Sh. Blankart), (J. Buchanan), А. Вагнер (A. Wagner), М. Ольсон (M. Olson), В. Оутс (W. Oates), А. Сміт (A. Smith), Р. Масгрейв (R. Musgrave) тощо.

Серед українських науковців ця тематика відображена в працях таких дослідників, як О. Балацький, С. Буковинський, О. Василик, І. Волохова, О. Кириленко, В. Кравченко, І. Луніна, І. Мищак, В. Опарін, К. Павлюк, О. В. Федосов та ін.

Питання забезпечення фінансової безпеки розглядали С. Дзюбик, Л. Шевченко, О. Ривак, О. Єрмошенко тощо. Зважаючи на значні наукові доробки вчених, варто відзначити, що актуальним є дослідження питання формування та розвитку місцевих бюджетів в умовах проведення заходів щодо посилення стану фінансової безпеки України.

Метою статті є дослідження особливостей функціонування місцевих бюджетів України та рівня їх фінансової захищеності в умовах оцінки динаміки стану фінансової та бюджетної безпеки, розробка практичних рекомендацій щодо досягнення безпечності фінансового розвитку держави на шляху інтеграції до ЄС.

Виклад основного матеріалу. Необхідною умовою розвитку демократичної дер-

жави є створення дієвої системи місцевого самоврядування, діяльність якої пов'язана із забезпеченням ефективного виконання функцій органами влади, створення належних умов для отримання громадянами якісних послуг. В Україні значною мірою сучасні перетворення базуються на позитивному зарубіжному досвіді тих країн, які мають сталі традиції розвитку місцевого самоврядування [1, с. 56]. Крім того, ратифікувавши Європейську хартію місцевого самоврядування, наша держава взяла на себе зобов'язання привести національне законодавство у відповідність до її положень [2, с. 55].

Нині ситуація ускладнюється проблемою наповнення місцевих бюджетів як головного фінансового джерела для реалізації зазначених повноважень. Дослідження їх теоретичної сутності, що трактуються як: «..фінансова самостійність та автономія громад», розглядалися в працях зарубіжних дослідників А. Вагнера [3], А. Сміта [4], Л. Штейна [5].

В Україні зміст цієї категорії уточнювався та розширювався в залежності від змін у розвитку суспільства, зокрема формування ринкової економіки, розвитку інститутів місцевого самоврядування та особливостей функціонування бюджетної системи держави.

Наприклад, А. Буряченко розглядає її як «грошові відносини між місцевими органами самоврядування та об'єктами розподілу створеної вартості у процесі формування фондів коштів, що використовуються на соціально-економічний розвиток регіонів і поліпшення добробуту населення» [6, с. 13]. У Законі «Про місцеве самоврядування в Україні» (ст. 1) зазначається: «план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування» [7]. Згідно з Бюджетним кодексом України (ст. 2) це «бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування» [8].

Аналіз та узагальнення трактувань вчених і положень законодавства дозволили сформулювати власне бачення сутності місцевих бюджетів як концентрації фондів грошових коштів, що виникають у процесі розподі-

лу та перерозподілу ВВП, необхідних для виконання завдань органів місцевого самоврядування та державних функцій на місцевому рівні з метою задоволення потреб населення, а також розвитку відповідних територіальних утворень.

Досліджуючи історію процесу формування і розвитку місцевих бюджетів в Укра-

їні, варто відзначити, що певний час він був неефективним, недосконалою системою вирівнювання характеризувався високим ступенем залежності від державного бюджету (трансфертування), що відповідно дестимулювало органи місцевого самоврядування в нарощуванні власних доходів (Рис. 1).

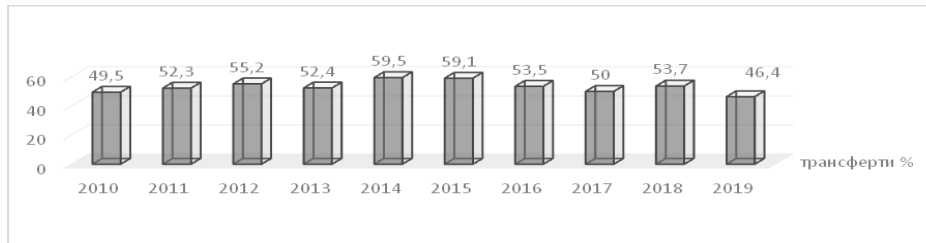

Рис. 1. Динаміка частки трансфертів з державного бюджету в доходах місцевих бюджетів, %
* Джерело: побудовано автором за даними [9]

Як свідчать дані Рис. 1, за останнє десятиліття трансферти з державного бюджету в структурі доходів місцевих бюджетів переважають та становлять понад 50 % (окрім 2019 р.), що деструктивно впливає на стан фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування та обмежує вибір пріоритетних напрямів фінансування. Така ситуація викликає занепокоєння фахівців і потребує удосконалення методології формування та використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів, перегляду механізму міжбюджетних відносин, змін податкового та бюджетного законодавства. При здійсненні бюджетного регулювання перевагу варто надавати закріпленню частки податкових надходжень та зменшувати рівень дотування. В умовах нестачі фінансових ресурсів доцільно більш активно застосовувати норми, передбачені Конституцією України, зокрема можливість об'єднання органів місцевого самоврядування на договірних засадах для виконання

спільних проектів та спільного фінансування [10].

Безперечно, центральним інструментом при розмежуванні бюджетних ресурсів між групами населення, галузями і територіями виступають саме доходи бюджету [9]. «Доходи бюджету – податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ) [11].

Аналізуючи динаміку змін частки доходів місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету та у ВВП, ми з'ясували, що без урахування трансфертів як у доходах зведеного бюджету, так і у ВВП вона займає незначне місце, а отже – нівелює стан фінансового забезпечення місцевих органів влади та їх здатності щодо прийняття ефективних управлінських рішень (Рис. 2).

Рис. 2. Динаміка частки доходів місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету України та у ВВП за 2015–2019 роки, %

* Джерело: побудовано автором за даними [11].

Не менш знаковою складовою місцевих бюджетів є видатки за визначеними напрямками, що відображають рівень соціально-економічних відносини на місцевому рівні. Відповідно до положень статті 2 БКУ «видатки бюджету – це кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом» [8].

Практика свідчить, що «... із здобуттям Україною незалежності Уряд дедалі більшою мірою перекладав більшість соціальних видатків на місцеві бюджети у формі незабезпечених видаткових доручень. Територіальні громади в значній частині перебували у важкому фінансовому становищі через нестабільність надходжень та мінливість видаткових зобов'язань» [14]. Недофінансування видаткових призначень на місцевому рівні

привело до незадовільного їх фінансового результату (Рис. 3). Як свідчать дані, за 2017–2019 роки спостерігається критичний стан місцевих бюджетів, що створює відповідні бюджетні ризики. Зокрема, суттєво зростають обсяги видатків (понад 500 млрд грн), обсяги кредитування – до 600 млн грн та відповідно бюджетний дефіцит – 8,5 млрд грн у 2018 році. Однією з причин погіршення фінансової ситуації є зростання обсягу видатків за рахунок розширення делегованих державою повноважень, не забезпечених фінансовими ресурсами (Рис. 4).

Ми вважаємо, що фінансова децентралізація має реалізовуватися за рахунок перерозподілу суспільного багатства між територіальними громадами переважно в рамках механізму фіскального регулювання.

Рис. 3. Динаміка обсягів видатків, кредитування та фінансовий результат місцевих бюджетів за 2010–2019 рр., млрд грн

* Джерело: побудовано автором за даними [11]

Рис. 4. Перелік видатків місцевих бюджетів на виконання делегованих державою повноважень

Дуже влучно питання фіскальної справедливості було розкрито зарубіжним вченим Дж. Б'юкененом, що вбачав її базування на недопущенні переміщення виробничих факторів через регіональні відмінності забезпечення суспільних благ та податкового навантаження [13]. Своєю чергою, існуючі зараз політичні та економічні суперечності загострюють проблему фінансової безпеки України.

Враховуючи підходи науковців щодо характеристики сутності фінансової безпеки, варто відзначити, що її розглядають пере-

важно як складову економічної безпеки та вбачають її дотримання за умов ефективного використання фінансових ресурсів, повноцінного виконання фінансових зобов'язань, підвищення фінансового потенціалу, забезпечення потреб населення тощо. Наприклад, О. Мелих розглядає її як «елемент цілісної системи нації і держави, що характеризує стан економічної системи, якому притаманна стійкість до дії екзогенних й ендогенних викликів і загроз та при якому забезпечується захист національно-державних інтересів у сфері економіки» [14].

Узагальнюючи визначення сутності фінансової безпеки, нами сформоване власне бачення щодо її трактування: державна гарантія забезпечення стійкості, цілісності, єдності та збалансованості фінансової системи країни шляхом дотримання визначених порогових значень індикаторів її функціонування.

Питання зміцнення фінансової безпеки є першочерговим завданням органів влади різних рівнів, і в цьому сенсі ми поділяємо думку окремих науковців, які вважають, що «досліджуючи сучасний стан формування і тенденції розвитку місцевих бюджетів, до-

цільним є визначення їх ролі у зміцненні фінансової безпеки держави, яка є однією із складових економічної безпеки та досить важливим фактором формування національної безпеки» [15]. Також у процесі реформування органів місцевого самоврядування важливим є надання їм реальної фінансової спроможності для здійснення власних повноважень й забезпечення добробуту громадян [16, с. 72].

Детальна структура фінансової безпеки в складі економічної безпеки нами представлена на Рис. 5.

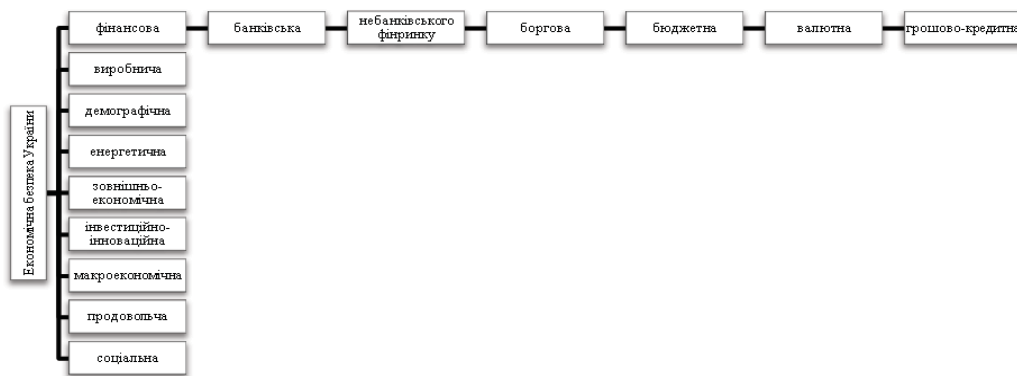

Рис. 5. Структура економічної безпеки України

Для з'ясування стану фінансової безпеки України, як однієї з основних складових економічної безпеки держави, визначають перелік основних індикаторів, їх порогові значення, а також алгоритм розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки відповідно до затвердженої Методики [19]. Вона забезпечує виявлення потенційно можливих за-

гроз і застосовується Мінекономрозвитку для інтегральної оцінки рівня економічної безпеки України в цілому по економіці та за окремими сферами діяльності. Для оцінки стану фінансової безпеки України наведемо дані зміни її стану окремих складових за даними, розрахованими Мінекономрозвитку (Рис. 6).

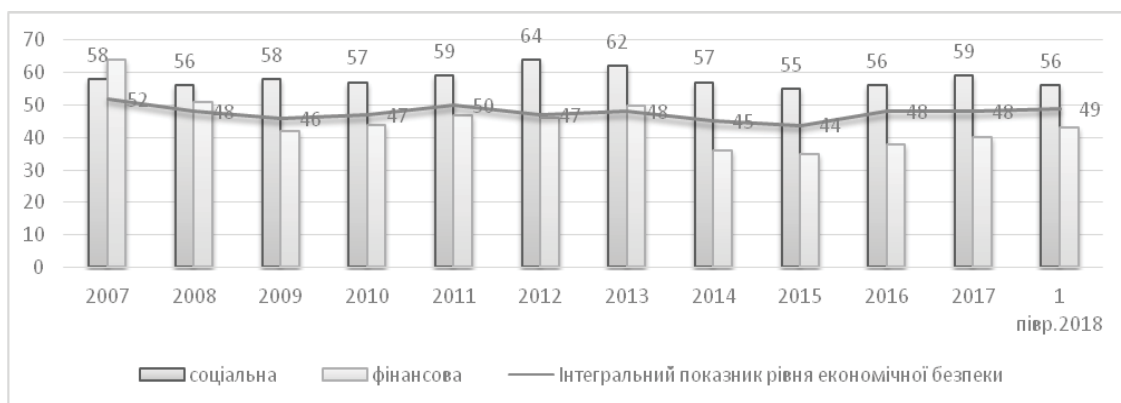

Рис. 6. Аналіз динаміки окремих індикаторів стану економічної безпеки України за 2007 р. – I півріччя 2018 р.

* Джерело: побудовано автором за даними [18]

За даними Рис. 6, представленими Мін-економрозвитку, досить складно зробити висновки про стан окремих складових економічної безпеки, оскільки показники є узагальненими, тоді як згідно з Методикою всі види економічної безпеки розраховуються окремо по видах за рядом інтегральних показників, що дає чітку оцінку. Так, наприклад, соціальна безпека їх має 15, фінансова – 7, при цьому показники є настільки різноплановими, що мають різні виміри, наприклад відсотки, кількість осіб, разів тощо. Узагальнені показники не дають чіткого розуміння існуючої ситуації щодо стану економічної безпеки та є незрозумілими для пересічного громадянина. Ми можемо лише констатувати відхилення в сторону збільшення показника соціальної безпеки порівняно з інтегральним показником рівня економічної безпеки. Вважаємо, що ця методика потребує спрощення та деталізації оприлюднення розрахунків по складових кожного виду економічної безпеки з метою недопущення приховування критичного економічного стану держави.

На рівень фінансової безпеки держави впливає ряд ендогенних та екзогенних факторів, зокрема кібер-тероризм, сепаратизм, корупція, бюджетний дефіцит, недосконалість бюджетної та податкової політики, інфляція, зовнішній та внутрішній борг тощо. Враховуючи

значну розгалуженість системи міжбюджетних трансфертів, та з метою запобігання виникненню критичних ситуацій у місцевих бюджетах, на нашу думку, доцільним є дослідження стану бюджетної безпеки як важливої складової фінансової й економічної безпеки держави.

«Бюджетна безпека – це стан забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, що надає можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції» [17]. Враховуючи європейські орієнтири розвитку України, зокрема бюджетної децентралізації, наводимо власний зміст трактування категорії бюджетна безпека: гарантований державою стан фінансової стійкості бюджетної системи, що забезпечує ефективне виконання повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування в частині фінансового забезпечення делегованих державою повноважень.

З метою контролю стану бюджетної безпеки, як складової фінансової безпеки, що входить до складу економічної безпеки, розроблені характеристичні значення індикаторів. Діапазон характеристичних значень кожного показника (індикатора) вимірюється від 0 до 1 (або від 0 до 100 відсотків) та ділиться на п'ять інтервалів (Табл. 1).

Таблиця 1

Перелік та характеристика індикаторів нормування бюджетної безпеки України

Найменування індикатора, одиниця виміру	Характеристичні значення індикатора*									
	X ^L _{крит}	X ^L _{небезп}	X ^L _{нездв}	X ^L _{здв}	X ^L _{опт}	X ^R _{опт}	X ^R _{здв}	X ^R _{нездв}	X ^R _{небезп}	X ^R _{крит}
Відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, %	-6	-5	-4	-3	-2	3	5	6	8	10
Дефіцит/профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, % до ВВП	-3	-2	-1	-1	0	0	1	2	3	5
Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %	18	19	20	23	25	28	30	33	35	37
Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, %	-	-	-	-	-	6	7	10	13	16

* L (ліва частина) – для індикаторів, які є стимуляторами, нормування відбувається за критеріями лівої частини;

* R (права частина) – для індикаторів, які є дестимуляторами, нормування відбувається за критеріями правої частини.

* Перелік скорочень: крит (критичний); небезп (небезпечний); здв (задовільний); опт (оптимальний); аналог. права частина

* Джерело: [17]

Для з'ясування ситуації щодо існуючого стану бюджетної безпеки в Україні нами роз-

раховано динаміку її інтегральних показників за 2010–2019 роки (Табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка інтегральних показників бюджетної безпеки України за 2010–2019 роки

Найменування індикатора, одиниця виміру	Роки									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1. Відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, %	-5,7	-1,7	-3,7	-4,2	-4,9	-2,3	-3,0	-1,4	-1,9	-2,2
2. Дефіцит/профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, % до ВВП	-0,7	-0,8	-0,5	0	0	0	0	0	-0,2	-
3. Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %	21,4	29,5	30,5	29	28,8	32,8	32,8	34	33,2	32,5
4. Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, %	40,5	11,1	12,0	23,9	56,5	15,8	15,6	13,9	12,5	12,0

*Джерело: розраховано автором за даними [19], [9], [20]

Дані розрахунків в таблиці демонструють значні відхилення окремих індикаторів від порогових значень. А саме: перший показник: -5,7 у 2010 р. – критичний; - 4,9 у 2014 р. – небезпечний); третій – всі з 2015 по 2019 р небезпечні; четвертий – 40,5 у 2010 р. та в період 2013–2017 рр. – критичні. Такий стан сприяє порушенню відтворювальних процесів у сфері бюджету й вимагає прийняття рішень щодо їх усунення. Приєднуємося до думки вчених, які зауважують, що «нехтування станом фінансової безпеки може призвести до підриву системи життєзабезпечення держави з подальшою втратою її фінансової незалежності та суверенітету» [14, с. 267].

Висновки. Як свідчить міжнародний досвід, децентралізація управління має на меті ефективно виконання повноважень органів влади та збалансування якості надання суспільних послуг відповідно до потреб і уподобанням громадян.

Проте незадовільний стан формування та розвитку місцевих бюджетів, навіть після здійснення фінансової децентралізації, позначається обмеженою часткою доходів, максималізацією трансфертних платежів, зростанням обсягу делегованих повноважень незабезпечених дохідними джерелами, бюджетним дефіцитом, що свідчить про формальну фінансову їх самостійність.

Делегування повноважень за розвиток територій на місцевий рівень є доцільним, проте потребує застосування дієвого механізму бюджетної децентралізації з урахуванням загальнонаціональних інтересів та забезпеченням оптимальних критеріїв індикаторів фінансової безпеки країни.

Проведений аналіз можливих загроз і відхилень основних індикаторів бюджетної безпеки від своїх порогових значень дає підстави стверджувати про необхідність проведення дієвих заходів щодо удосконалення міжбюджетного регулювання, зниження бюджетного дефіциту, здійснення жорсткого контролю за цільовим використанням бюджетних коштів, проведення систематичного фінансового моніторингу з метою детінізації доходів, модернізації податкового законодавства з метою уникнення фінансового колапсу в країні.

Існуючі ендогенні та екзогенні фактори, зокрема кібер-тероризм, сепаратизм, корупція, бюджетний дефіцит, недосконалість бюджетної та податкової політики, інфляція, зовнішній та внутрішній борг тощо потребують постійного аналізу й удосконалення стратегій розвитку економічної безпеки держави та територій зокрема.

Список використаних джерел:

1. Мищак І. М. Механізми контролю громади за діяльністю депутатів місцевих рад

в Україні та Польщі (порівняльно-правовий аналіз). *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2016. № 1. С. 56–61.

2. Мищак І. М. Законодавче забезпечення місцевого самоврядування в Україні та перспективи його удосконалення. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 1. С. 54–57.

3. Wagner Ad. *Finanzwissenschaft*. Leipzig, 1890. 182 p.

4. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. Москва: Соцгиз, 1962. 677 с.

5. Stein Lorenz v., *Lehrbuch d. Finanzwissenschaft*. Leipzig: 1885. P. 56–58.

6. Буряченко А. Є. Удосконалення фінансового механізму місцевих бюджетів. *Фінанси України*. 2003. № 8. С. 13–18.

7. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (Дата звернення: 01.12.2020).

8. Бюджетний кодекс України: Кодекс від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (Дата звернення: 01.12.2020).

9. Бюджет України 2019: статистичний збірник. Мінфін. Київ, 2019. URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik> (Дата звернення: 01.12.2020).

10. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (Дата звернення: 01.12.2020).

11. Глущенко Ю. А. Доходи місцевих бюджетів як джерело фінансового забезпечення на місцевому локальному рівні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2019. № 6. С. 52–61.

12. Глущенко Ю. А. Оптимізація видатків місцевих бюджетів України в системі місцевого самоврядування. *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 3. С. 140–149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2015_3_25 (Дата звернення: 01.12.2020).

13. Б'юкенен Д. Суспільні фінанси і суспільний вибір – два протилежних бачення держави. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. 176 с.

14. Мелих О. Фінансова безпека держави: Сутність, критерії оцінки та превентивні

заходи зміцнення. *Економічний аналіз*. 2013. Вип 12. Ч. 2. С. 266–271.

15. Кожаліна Н. П. Формування і розвиток місцевих фінансів у контексті зміцнення фінансової безпеки України: дис. ... канд. екон. Наук: 08.00.08 / Університет митної справи та фінансів. Дніпро: [б.в.], 2019. 236 с.

16. Мищак І. М. Проблеми і перспективи зміцнення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування. *Питання правового забезпечення модернізації державного управління та місцевого самоврядування в Україні (матеріали науково-практичної конференції) / Заг. ред. Т. В. Мотренка, В. Є. Вороніна*. К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2017. С. 72–77.

17. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Мінекономрозвитку і торгівлі від 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (Дата звернення: 01.12.2020).

18. Лист Мінекономрозвитку від 24.04.2019 р. № 3032-06/17571-09. URL: <https://dostup.pravda.com.ua/request/48539/response/116625/attach/2/SCAN%20180362.PDF.pdf> (Дата звернення: 01.12.2020).

19. Операції сектору загального державного управління. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/imf/arhiv/oszdu_u.htm (Дата звернення: 01.12.2020).

20. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2014 рік / USAID. URL: https://www.ibser.org.ua/sites/default/files/kv_iv_2014_monitoring_ukr.pdf (Дата звернення: 01.12.2020).

References:

1. Myshchak, I. M. (2016). *Mekhanizmy kontroliu hromady za diialnistiu deputativ mistsevykh rad v Ukraini ta Polshchi (porivnialno-pravovy analiz)*. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1, 56–61 [in Ukrainian].

2. Myshchak, I. M. (2013). *Zakonodavche zabezpechennia mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini ta perspektyvy yoho udoskonalennia*. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1, 54–57 [in Ukrainian].

3. Wagner, Ad. (1890). *Finanzwissenschaft*. Leipzig, C.F. Winter.

4. Smit, A. (1962). *Issledovaniye o prirode i prichinakh bogatstva narodov*. Moskva: Sotsyegiz [in Russian].

5. Stein, Lorenz v., Lehrbuch d. (1885). *Finanzwissenschaft*. Leipzig, 56–58.
6. Buryachenko, A. Ye. (2003). Udoslennya finansovoho mekhanizmu mistsevykh byudzhativ. *Finansy Ukrayiny*, 8, 13–18 [in Ukrainian].
7. Verkhovna Rada Ukrainy. (1997). *Pro mistseve samovryaduvannya v Ukrayini*: Zakon Ukrainy № 280/97-VR. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (Last accessed: 01.12.2020) [in Ukrainian].
8. Verkhovna Rada Ukrainy. (2010). Byudzhetnyy kodeks Ukrayiny: Kodeks № 2456-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (Last accessed: 10.12.2020 r.) [in Ukrainian].
9. Minfin. (2019). *Byudzhety Ukrayiny 2019: statystychnyy zbirnyk*. Kyiv. URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik> (Last accessed: 01.12.2020) [in Ukrainian].
10. Verkhovna Rada Ukrainy. (1996). *Konstitutsiya Ukrayiny*: Zakon Ukrainy № 254k/96-VR. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> (Last accessed: 01.12.2020) [in Ukrainian].
11. Hlushchenko, Yu. A. (2019). Dokhody mistsevykh byudzhativ yak dzherelo finansovoho zabezpechennya na mistsevomu lokal'nomu rivni. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, 6, 52–61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2019_6_8 (Last accessed: 01.12.2020) [in Ukrainian].
12. Hlushchenko, Yu. A. (2015). Optyimizatsiya vydatkiv mistsevykh byudzhativ Ukrayiny v systemi mistsevoho samovryaduvannya. *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya*, vyp. 3, 140–149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2015_3_25 (Last accessed: 01.12.2020) [in Ukrainian].
13. B'yukenen, D. (2004). *Suspil'ni finansy i suspil'nyy vybir – dva protylezhnykh bachennya derzhavy*. Kyiv: Vyd. dim «Kyyevo-Mohylyans'ka akademiya» [in Ukrainian].
14. Melykh, O. (2013). Finansova bezpeka derzhavy: Sutnist', kryteriyi otsinky ta pryventyivni zakhody zmitsnennya. *Ekonomichnyy analiz*, vyp 12, ch. 2, 266–271 [in Ukrainian].
15. Kozhalina, N. P. (2019). Formuvannya i rozvytok mistsevykh finansiv u konteksti zmitsnennya finansovoyi bezpeky Ukrayiny: dys. kand. ekon. nauk : 08.00.08 / Universytet mytnoyi spravy ta finansiv. Dnipro [in Ukrainian].
16. Myshchak, I. M. (2017). Problemy i perspektyvy zmitsnennia finansovoi spromozhnosti orhaniv mistsevoho samovriaduvannya. *Pytannia pravovoho zabezpechennia modernizatsii derzhavnoho upravlinnia ta mistsevoho samovriaduvannya v Ukraini (materialy naukovo-praktychnoi konferentsii) / Zah. red. T. V. Motrenka, V. Ye. Vorotina. K.*: Instytut zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy, 72–77 [in Ukrainian].
17. Minekonomrozvytku i torhivli (2013). *Pro zatverdzhennya Metodichnykh rekomendatsiy shchodo rozrakhunku rivnya ekonomichnoyi bezpeky Ukrainy*: Nakaz № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (Last accessed: 01.12.2020) [in Ukrainian].
18. *Lyst Minekonomrozvytku vid 24.04.2019 r. № 3032-06/17571-09*. URL: <https://dostup.pravda.com.ua/request/48539/response/116625/attach/2/SCAN%20180362.PDF.pdf> (Last accessed: 01.12.2020) [in Ukrainian].
19. *Operatsiyi sektoru zahal'noho derzhavnoho upravlinnya*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/imf/arhiv/oszdu_u.htm (Last accessed: 01.12.2020) [in Ukrainian].
20. USAID. (2015). *Byudzhetnyy monitorynh: analiz vykonannya byudzhetu za 2014 rik*. URL: https://www.ibser.org.ua/sites/default/files/kv_iv_2014_monitoring_ukr.pdf (Last accessed: 01.12.2020) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 14 грудня 2020 р.